

Egon Wiener

Ansichten und Ansichtskarten Pohledy & pohlednice

Erzählungen, Essays, Erinnerungen, alte Ansichtskarten. Das alles in einem wunderbaren Topf, gemischt mit sattem Humor und mit einzigartigen alten Ansichtskarten gewürzt. Der Autor ist Egon Wiener aus Liberec.

Příběhy, fejetony, vzpomínky, staré pohlednice. Vše v jednom útulném hrnci plném laskavého humoru, vzpomínání ekologické uměleckosti starých pohlednic. Autorem je Egon Wiener žijící v Liberci.

Ansichten und Ansichtskarten Pohledy & pohlednice

Egon Wiener
2012

Egon Wiener

2012

Liebe Leser,

wir leben in der Euroregion Neiße, wo bereits seit 20 Jahren die grenzüberschreitende Zusammenarbeit besteht. Für die Entwicklung der Zusammenarbeit ist es sehr wichtig, die Nachbarn kennen zu lernen. So entstand die Idee, dieses Buch herauszugeben, das uns Ansichten einer interessanten Person – eines Anwohners der Euroregion Neiße, vermittelt.

Sie halten in Ihren Händen ein tschechisch-deutsches Buch von Egon Wiener „Eine Auswahl aus Egons Ansichtskarten“. Der Autor lebt in Liberec, wo er kurz nach dem Zweiten Weltkrieg geboren wurde. Seine tschechisch-deutsch-jüdische Familie ist wie ein Spiegel dieser Gegend.

Wenn sich Egon Wiener erinnert, was seine Heimat, heute die Euroregion Neiße, durchgemacht hat, ist er dazu voll berechtigt. Er ist ein Teil von allen, die in der Euroregion leben und gelebt haben. Sein Opa war der Verwalter des jüdischen Friedhofes. Seine Oma, eine Deutsche, versteckte während des gesamten Krieges auf dem Dachboden einer deutschen Kneipe, wo auch Menschen im Totaleinsatz (Zwangsarbeit der tschechischen Bevölkerung während des Krieges) wohnten, ihren jüdischen Sohn. Die Verwandten von Egon Wiener standen an den Fronten des Zweiten Weltkrieges und auch auf den anderen Seiten.

Der Autor ist in den 50-er und 60-er Jahren aufgewachsen, er traf sich mit Familien, die in diese Gegend kamen und er erinnert sich an die, die weggegangen sind. Er stand genauso an der Spitze der Jugend und Kinderorganisation in der Liberec-Gegend, wie seine Verwandten an der Spitze der Sozialdemokraten und Gewerkschaften zwischen den beiden Weltkriegen. Mit dem Schreiben hat Egon Wiener erst in der Rente ange-

fangen. Er ist jetzt 65 Jahre alt, seit 19 Jahren ein Witwer. Sein Sohn Jakob ist Professor an der Technischen Universität in Liberec und seine Tochter Sára studiert dort Pädagogik.

Egon Wiener lebt immer noch in Liberec, er ist Autor vieler Essays und Äußerungen, die sowohl im Internet wie auch als Bücher publiziert werden, er ist ein bekannter und angesehener Sammler alter Ansichtskarten und Realien des Landkreises Liberec.

*Wir wünschen Ihnen ein interessantes Leseerlebnis,
wobei Sie neue Ansichten entdecken werden.*

Dr. Pavel Branda

stellvertretender
Bürgermeister von Rádlo

městostarosta Rádla

Arnd Voigt

Oberbürgermeister
der Stadt Zittau

primátor Zittavy

Milí čtenáři,

žijeme v Euroregionu Nisa, ve kterém se již přes 20 let rozvíjí spolupráce přes hranice. Pro rozvoj spolupráce je velmi důležité poznat své sousedy. Tak vznikl nápad vydat tuto knížku, která nám zprostředkovává pohled jednoho zajímavého člověka – obyvatele Euroregionu.

Dostává se Vám do rukou dvojjazyčná knížka Egona Wienera – výběr z Egonových pohledů a pohlednic. Autor žije v Liberci, kde se těsně po skončení druhé světové války narodil. Jeho česko-německo-židovská rodina je zrcadlem tohoto kraje.

Pokud Egon Wiener vzpomíná, čím jeho rodný kraj, (dnes Euroregion Nisa) prošel, má k tomu plné oprávnění. Je součástí všech, kteří v Euroregionu žili. Jeho dědeček byl správcem židovského hřbitova. Jeho babička – Němka – ukrývala po celou válku na půdě německé hospody, kde byli ubytováni i totálně nasazení, svého syna – Žida. Příbuzní Egona Wienera stáli na frontách druhé světové války i na opačných stranách.

Autor vyrůstal v období a prostředí padesátých a šedesátých let, setkával se s rodinami, které do tohoto kraje přicházely, a pamatuje ty odcházející. Stál v čele mládežnické a dětské organizace na Liberecku tak, jako jeho příbuzní v čele sociálních demokratů a odborů v době mezi oběma světovými válkami.

Autorsky tvořit začal Egon Wiener teprve v důchodu. V současnosti je mu 65 let, je devatenáct let vdovcem, má syna Jakuba – profesora na Technické univerzitě v Liberci a dceru Sáru, studující pedagogiku tamtéž.

Egon Wiener stále žije v Liberci, je autorem řady fejetonů a úvah, které jsou publikovány na internetu i vydávány knižně,

je známým a uznávaným sběratelem starých pohlednic a reálií
Libereckého kraje.

*Přejeme Vám zajímavé čtení,
při kterém objevíte nové pohledy.*

Dr. Pavel Branda

stellvertretender
Bürgermeister von Rádlö

městostarosta Rádlö

Arnd Voigt

Oberbürgermeister
der Stadt Zittau

primátor Zittavy

Gleich hinter dem Haus liegt Rádlo

Genauso, wie wenn man wartet, wer den ersten Preis gewinnt, hat Rádlo die meisten Wähler, Lose, die in der Tombola gewinnen. Nur einmal dreht sich die Urne und dieser nahe Ort von Liberec, Jablonec und Rychnov wird seinen Liebling, Persönlichkeit, großen Mann oder Frau haben, eine Berühmtheit, die hier geboren und leben wird, auch wenn heute jeder gewonnen hat, der hier lebt. Das ist das Schicksal aller glücklichen Satelliten der großen Städte und deren Umgebung. Man kommt hierher zum Erholen, Relaxen, die Leute fühlen sich hier in Sicherheit. Rádlo ist ein Ort mit wunderbarer Tradition, gelegen auf Terrassen, wie die Gärten von Semiramidina oder Malá Strana unterhalb von Pražský hrad. In der reichen Landesgeschichte konnte ich lesen, dass man Rádlo mit einer Insel mitten im Meer auf dem Weg zum Glück vergleicht, einem Ort mit sauberer und gesunder Luft. Und überall hin ist es nah. Was bedeuten heute schon zwanzig Minuten ins Zentrum der nahen Großstadt und noch weniger nach Jablonec, gleich um die nächste Ecke?

Als ich es prüfen wollte, lief ein Eichhörnchen über den Weg mitten in der Gemeinde. Und die Vögel sangen und tanzten am Zaun jedes Gartens. Die Gemeinde umfasste zwanzig Quadratkilometer im Umkreis und die Chronik hat den Anbau von Karotten hervorgehoben, auch wenn hier das Land noch viel Anderes und Gutes hervorbrachte. Achten Sie gar nicht darauf, dass im Stadtwappen ein kaputtes Rad dargestellt ist. Das ist lange vorbei. Ich würde sagen, dass es eher umgekehrt ist: es gibt hier so viele Autos, dass wohl jeder zwei haben muss.

In Rádlo zu leben wird auch die Gesundheit fördern. Die Chronik besagt, dass im 18. Jahrhundert zwei Wundheiler hier

schafften. Sogar ein im Mantel verhüllter Dr. Kittel erschien hier, aber wie schon gesagt wurde, er hatte keinen Grund zu verweilen, es gab niemanden zum Heilen.

Dann wäre es schon interessanter, den Schatz aus dem 17. Jahrhundert zu suchen, der ganz bestimmt hier in einer Grotte versteckt ist und niemand sucht ihn. Es wird hier noch mehr Schätze geben. Es wurden hier Edelsteine geschliffen und das teure tschechische Glas wurde hier geblasen, geschnitten und bemalt.

Rádlo war noch vor kurzem ein Ort, wo es bis zu 16 Kneipen gab. Wenn es nichts anderes besagen soll, dann besagt es etwas über das gute Essen und Trinken und auch Dienste, die man hier den Gästen angeboten hat. Und darüber, dass die Leute hier ein Leben im Einklang mit der Natur in der Umgebung gelebt haben. Es ist hier so schön und ich wünschte, es bliebe so für immer und dass es den Einwohnern von Rádlo gelingt, die

Faszination für die Landschaft auch für die weiteren Generationen zu bewahren. Den Charakter und die Unverwechselbarkeit der Region zu bewahren, das wünsche ich allen, die hier leben. Einheimische von Rádlo, es ist hier bei euch wunderbar. Auf Wiedersehen, ich komme wieder.

Za humny je Rádlo

Tak, jako se čeká, kdo vyhraje hlavní cenu, má Rádlo nejvíc volitelů, losů, co vyhrávají v tombole. Jen jednou se otočí osudí a tahle blízka část Liberce, Jablonce a Rychnova bude mít svého favorita, osobnost, velkého muže – ženu, někoho slavného, kdo se tu narodí a bude zde žít. I když dnes vyhrál každý, kdo tu bydlí. To je úděl všech šťastných satelitů velkých měst a jejich okolí. Sem se jezdí odpočívat, relaxovat, tady se lidé cítí v bezpečí.

Rádlo je místo s nádhernou tradicí umístěné na terasách, jako zahrady Semiramidiny či Malá Strana pod Pražským hradem. Z bohaté historie kraje jsem vyčetl, že o Rádle se hovoří jako o ostrovu uprostřed moře na cestě za štěstím, o místě s čistým vzduchem a zdravým povětrím. A všude je blízko. Co to dnes je, dvacet minut do středu blízké metropole a ještě míň do Jablonce, ležícího za nejbližším rohem?

Když jsem si to šel ověřit, přes cestu mi přeběhla veverka – uprostřed obce. A zpívali tu ptáci a tancovali nad plotem každé zahrady. Dvacet kilometrů čtverečních kol dokola měřila obec a kronika vyzdvihla tradici pěstování mrkve, ač půda tu plodila i všelicos jiného dobrého. Nic nedejte na to, že ve znaku obce je rozbité kolo u špatné silnice. Tomu už dávno odzvonilo, řekl bych, že řeč je o opaku. Aut je tu tolik, že snad každý má dvě.

Žít v Rádle bude i zdraví prospěšné. Kronika říká, že tu v 18. století stačili na práci dva ranhojiči. Míhl se tu i pláštěm zahanlený doktor Kittel, ale jak bylo dříve řečeno, neměl proč se tu zdržovat, nebylo koho léčit.

Spíš se tak vydat za pokladem ze 17. století, který tu jistojistě dosud leží zakopán ve zdejší jeskyni nikým nehledán. Pokladů

tu bude víc. Broušily se tu drahé kameny, malovalo, foukalo a řezalo drahé české sklo.

Rádlo bylo ještě nedávno místo, kde se uživilo až šestnáct hospod. Když už o ničem jiném, tak to mluví o dobrém jídle a pití a službách, které tu hostům poskytovali. O tom, že se tu dobře žilo lidem v souladu s okolní přírodou. Je tu až neskutečně krásně a moc rád bych, aby při tom zůstalo napořád. Aby se rádelským dařilo zachovat to okouzlení krajinou i dalším generacím. Zachovat ráz a rázovitost zdejšího kraje bych přál všem, kteří tu žijí. Rádelští, je u vás krásně. Nashledanou, přijdu zas.

Vater – ein Teil des Lebenslaufes

Er konnte alles und wenigstens in meinen Augen war er groß, auch wenn er nicht groß gewachsen war. Er wurde zum Weber, etwas anderes, als wenn er in Liberec geboren worden wäre.

Man hat zu Hause deutsch gesprochen, was sonst, und mit der anderen Hälfte Mischepoche tschechisch. Als er dreizehn wurde, war sein Bar Micva in der Synagoge, selbstverständlich in Liberec. Heute steht auf demselben Platz die neue Synagoge. Vater, da würdest du staunen und deinen Augen nicht glauben.

Als die Deutschen mit Streichhölzern und Benzin die alte vernichtet haben, blieb nur eine gerade Ebene übrig. Die Tanten, Onkel und Cousins, die sie besuchten, landeten in Auschwitz, von wo sie nicht mehr zurückkamen. Der Vater überlebte und seine Brüder auch. Und sie haben den Faschisten schön eingeheizt in Tobruk, Monte Casino, Russland, bei Dankerque...

Nach dem Krieg war mein Vater nicht mehr als Weber tätig. Zu Hause habe ich von ihm ein an ein Brett geklebt Foto, das an der Ehrentafel der besten Dreher in Totex Chrastava hing. Er steht da mit einer modernen Baskenmütze mit einer Antenne, die nach oben steht. Er vergaß aber, dass, wenn er die Dreherbrille zum Fotografieren abgenommen hat, er sie dann sofort wieder aufsetzen sollte. Und weil er es in der Euphorie vergessen hat, wurde er schon eine halbe Stunde später mit einem Rettungswagen ins Krankenhaus gebracht. Ein Stahlspan bohrte sich in sein Auge und man musste ihn mit einem starken Magnet entfernen.

Totex Chrastava, das war im Lebenslauf meines Vaters ein Begriff. Je nach Wetter ist er zur Arbeit abwechselnd mit dem Fahrrad, dem Zug oder Motorrad gefahren oder man konnte auch zu Fuß gehen. Es sind gute vier Kilometer von Mach-

nín nach Chrastava. Er hat dort nach seinem Strafvollzug aus den fünfziger Jahren als Dreher angefangen und arbeitete sich hoch. Da war er schon Meister der Elektriker, der Hofgruppe und sogar der Heizer im Kesselhaus. Das alte Kesselhaus stand ursprünglich auch mit dem hohen Schornstein unterhalb der Bahnstrecke und man konnte aus dem Zug die Schaufeln und Kohlehalden sehen.

Damals gab es in der ganzen Republik am Freitag kein Fleisch. Man sollte überall nur Gemüse kochen. Kein Fleisch, von welchem es in den fünfziger Jahren in Böhmen so wenig gab. Die Betriebsküchen kochten wirklich nur Hülsenfrüchte mit Eiern (das war dann lustig), Buchtel mit Pudding, Nudeln mit Mohn oder Semmelauflauf und Gemüsesuppen. Das störte den Vater weniger, weil er Vegetarier war und richtigen Eintopf, was eine Kunst für sich war, nur er selbst so kochen konnte, dass darin der Löffel stand.

Aber seine Truppe der Heizer respektierte dieses Fleischverbot am Freitag nicht. Sie haben an jedem fleischlosen Tag irgendeinen Hund gebraten. Der Duft des Bratens zog durch ganz Chrastava, durch die Stadt, Straßen, Gärten, bis zum Nationalkomitee. Denen lief das Wasser auch im Mund zusammen und man hat ihnen das Braten, Kochen und Garen von Hunden verboten. Die Heizer von Totex, Männer gewohnt an Schaufel und Schläge, lachten sie aus und mein Vater war mit ihnen unglücklich. Es war noch gut, dass die Vorgesetzten ihm glaubten, dass er Vegetarier ist, aber auch so bekam er viel Ärger. Er konnte das Arbeitervolk nicht führen und überzeugen, die Hundeorgien zu beenden, die auch von den örtlichen Funktionären besucht wurden, die die Einladung nie abgelehnt haben.

Die Welt ging nicht unter. Mein Vater wechselte zur Firma Zelenina Terezi $\acute{n}$ und verkaufte Kohl, Kohlrabi und Blumenkohl und war wieder unter seinesgleichen.

Táta – kus životopisu

Uměl všechno a aspoň v mých očích byl velikým, i když moc nevyrostl. Vyučil se tkalcem. Čím taky jiným, když se narodil v Liberci. Doma se mluvilo, jak jinak, než německy a s druhou půlkou mišpoche česky. Když mu bylo třináct, měl bar micva v synagoze. Samozřejmě, že v Liberci. Dnes na tom samém místě stojí nová synagoga. (Táto, to bys koukal a vlastním očím nevěřil.)

Když Němci sirkami a benzínem zničili tu starou, zůstala po ní jen rovná plocha. Tety, strýcové a bratřenci, co do ní chodili, skončili v Osvětimi, odkud se už nevrátili. Tatínek přežil a jeho bratři taky. A fašistům pěkně zatopili v Tobruku, v Monte Casinu, v Rusku, u Dankerque...

Po válce už táta netkalcoval. Mám doma nalepenou na prkénku jeho fotku, co visela na desce cti nejlepších soustružníků Totexu Chrastava. Stojí tam u soustruhu v módní rádiovce s anténkou, co trčí vzhůru, ale zapomněl, že když si sundal soustružnické brýle k focení, měl by si je zase fofrem zpátky nasadit. A protože si na to v euforii z focení nevzpomněl, už za půl hodiny ho vezla sanitka do liberecké nemocnice na oční. Do oka se mu zasekla ocelová špona, kterou mu tam museli vyndat silným magnetem.

Totex Chrastava, to byl v životopisu táty pojem. Do práce jezdil střídavě podle počasí na kole, vlakem, na motorce, dalo se jít i pěšky. Z Machnína do Chrastavy to jsou dobré čtyři kilometry. Po výkonu trestu z let padesátých tam začal jako soustružník a po žebříčku stoupal výš a výš. To už byl mistrem elektrikářské a nádvorní party a taky topičů v kotelně. Stará kotelná i s vysokým komínem stála původně pod tratí a z vlaku bylo vidět na lopaty a na haldy uhlí.

Tehdy byly v celé republice pátky bezmasými dny. Všude se mělo vařit pouze ze zeleniny. Žádné maso, kterého bylo v padesátých letech v Čechách tak málo. Závodní kuchyně vařily opravdu jen luštěniny s vajíčkem, (to bylo veselo), buchtičky se šodó, nudle s mákem či zembábu a zeleninové polévky. To tátovi zas tak nevadilo, protože byl vegetarián a pořádný eintopf, což byla věda, uměl uvařit jen on sám tak, aby v něm lžíce stála.

Ovšem ten zákaz masa v pátek nerespektovala jeho kotelnická parta, a každý ten bezmasý den pekla, smažila a vařila nějakého pejska. Vůně z pečeného masa se táhla Chrastavou po celém městě, ulicemi, zahradami, až po národní výbor. Tam si rovněž utírali sliny z brady a smažit, vařit a dusit psa jim zakázali. Totexáčtí kotelníci, muži od lopaty a od rány se jim hlučně vysmáli a táta v tom lítal s nimi. Ještě, že mu nadřízení uvěřili, že je vegan, ale i tak mu to spočítali. Neuměl pracující vést a přesvědčit, aby ukončili psí zabijačky a hody, na které chodili rádi i místní potentáti, kteří pozvání nikdy neodmítli.

Svět se nezbořil. Táta přešel do podniku Zelenina Terezín a prodával zelí, kedlubny a květák a byl opět mezi svými.

Die Geige

Bin ich überhaupt berechtigt, über sie zu schreiben? Ich, der kein musikalisches Gehör hat und der weiß, dass eine Geige zu spielen nicht nur schwere Arbeit, sondern auch ein Geschenk von oben ist.

Zum ersten Mal habe ich eine Geige in der ersten Klasse beim Beginn des Schuljahres im September 1953 in Machnín gesehen. Der Herr Schulleiter hatte lange Finger und sein Sakkoanzug war auf den Schultern abgenutzt. Er nahm irgendetwas aus dem Fidelkasten heraus was ja die Geige war hat sie unter's Kinn gelegt und begann zu spielen. Ich wette, dass bei uns Dorfkindern in dem Augenblick das Herz stehen blieb. Wir haben die Geige zum ersten Mal gehört und es war ein Ton, der sowohl die Wand, wie auch den Boden reizte und mit dem Stein am Glas kratzte, brannte wie Brennesseln, wie wenn du das Bein ins kochende Wasser steckst. Er zog unsere Zähne heraus, zog an den Haaren, drosselte und erstickte uns. Mit großen Augen haben wir den komischen Ton durch alle Zellen aufgenommen, Augen aufgeschlagen, Hände hinter dem Rücken und kaum geatmet. Die Welt blieb stehen. Der Schulleiter Jiránek hörte mit dem Spiel auf, hat uns verwundert angeschaut und fragte: „Habt ihr noch nie eine Geige gehört?“ Und wir, erschrockene Dorferstklässler, haben zum ersten Mal einstimmig mit einem Satz gesagt: „Haben wir nicht gehört, Herr Lehrer...“

Die Lehrer, damals Absolventen der nationalen vierjährigen pädagogischen Schule (heute erste Klasse der Grundschule), mussten ein Musikinstrument spielen können. Wo sollten wir, meistens Kinder von Dorf-Übersiedlern, irgendetwas über die

Geige oder Klavier erfahren? Es gab kein Fernsehen und die Kinder hatten nichts anderes als den Hof von den Deutschen, wo sie wohnten. Wir haben aus den Dorflautsprechern an den Säulen schon Musik spielen gehört, aber wie sollten wir wissen, wie das eine oder andere Musikinstrument aussieht? Und so saßen wir mit dem Mund weit offen da und staunten, wie ja in der Zukunft noch so oft.

Die Schule vermittelte Informationen, die wir sonst nicht erfahren hätten. Wer von den Eltern wusste mehr, als wir damals? Soviel ich weiß, hatte niemand im Dorf ein Abitur. Möglich, dass nur der Frisör Herr Jůza und vielleicht noch die beiden Lehrer, der Schulleiter mit seiner Frau und die Lehrerin Krauskopová, die mit ihnen aus Prag kam. Alle drei kamen 1953 aus Prag mit dem Einweisungsschein der pädagogischen Mittelschule, der sie zum Lehren in der Grundschule berechtigte.

Meine weitere Begegnung mit der Geige ereignete sich, als ich das Orchester im Theater F. X. Šaldy in Liberec spielen gesehen habe, das nicht voll besetzt war. Es war in einer Theatervorstellung für Kinder am Vormittag. Die paar Musikanten, die bestimmt schlechte Laune hatten, dass sie am Sonntagvormittag spielen müssen, haben mich tief beeindruckt, besonders, dass die Interpreten zu laut sind und der Ton der Musikinstrumente mir unangenehm, gewinnend und alles übertönend war. Mir wurde klar, dass ich die Musik nicht verstehe, dass ich immer eine Zwei in Musik haben werde. Daran hat sich wirklich nichts geändert, wie sich später zeigte. Ich kann bis heute nicht singen und lernte auch nicht, ein Musikinstrument zu spielen. Der Fehler wird bei mir sein, weil ich später zu denen gehörte, die die Interpreten bewundert haben und vor allem die Musikinstrumente selbst; die vollkommene Form, Verarbeitung,

Glaser, Glanz und künstlerische Verarbeitung. Aber die Musik selbst bleibt für mich für immer unerreichbar.

Die Geige habe ich auch auf den Bildern von Marc Chagall gesehen. Ein Dorfmann im langen Mantel mit verrückter Mütze auf dem Kopf spielte sie. Damals habe ich die Musik auch vom Kunstbild in der Galerie der Prager Burg spielen gehört. Ich hörte und sah den Räuber Ritter Dalibor, wie er Geige im Gefängnisfenster im Turm Daliborka spielte. Den preußischen König, wie er alleine in Berlin auf bekanntem Bild spielt. Zu Hause habe ich alte 78er-Schellack-Platten mit berühmten italienischen Star-Geigenspielern vom Ende des 19. und Beginn des 20. Jahrhunderts. Am meisten haben mich gegenwärtige russische, jüdische oder georgische Musikemigranten beeindruckt, die Europa, Israel und auch Nordamerika mit schöner Musik überfluteten.

Ich habe gehört, dass sie zu den Besten gehören, was jemals aus Russland in die Welt kam. Viele lehren Musik an den Mu-

sikschulen oder spielen in den besten Orchestern der Welt. Sie spielen selbstverständlich auch in Böhmen, im Theaterorchester in Liberec, sie spielen und lehren an der Musikschule. Ich habe gehört, dass sehr gut und dass wir dankbar sein müssen, dass auf der Welt es weniger Kinder gibt, die die Geige erst mit Schulbeginn gesehen haben und auf Interpreten angewiesen waren, die das Geigenspiel lehrten und konnten es selbst nicht.

Housle

Mám právo vůbec o nich psát? Já, který nemá hudební sluch a ví, že hrát na ně není jen dřina, ale dar od kohosi nahore?

Poprvé jsem uviděl housle v první třídě při zahájení školního roku v září roku 1953 v Machníně. Pan řídicí učitel měl dlouhé štíhlé prsty a sako na rameni odřené. Obratně vyndal cosi z pouzdra – to cosi byly housle – založil je pod bradu a začal hrát. Vsadím se, že všem nám vesnickým dětem v tom okamžiku srdce zůstalo stát. Slyšeli jsme housle poprvé a byl to zvuk, který dráždil zeď i podlahu a škrábal kamenem o sklo a pálil jako kopřivy, jako když strčíš nohu do vařící vody. Trhal nám zuby, tahal za vlasy, škrtil a dusil. Vyvalenýma očima jsme ten prapodivný neznámý zvuk přijímali všemi póry těla. Oči na stopkách, ruce složené za zády ani jsme nedýchali. Svět kolem nás se zastavil. Řídicí Jiránek náhle přestal hrát, podíval se na nás nechápavě a zeptal se: „Vy jste ještě neslyšeli nikoho hrát na housle?“ A my, vyděšení machnínští vesničtí prvňáčci, jsme řekli poprvé jednomyslně celou větou: „Neslyšeli, pane učiteli.“

Učitelé, tehdy národní absolventi čtyřleté pedagogické školy (dnes prvního stupně základní školy), museli hrát na hudební nástroje. Kde jsme se měli my, děti většinou vesnických dosídlenců, dozvědět něco o houslích nebo o klavíru? Televize nebyla a rodiče většiny dětí neměli nic jiného než stavení po Němcích, ve kterém bydleli. Z rádia a vesnického tlampače na sloupech jsme slyšeli hudbu, ale jak jsme měli vědět, jak vypadá ten či onen hudební nástroj? A tak jsme tam seděli s pusou otevřenou a zírali, jako ještě v budoucnu mnohokrát.

Škola nám dávala informace, ke kterým jsme se jinak dostat neuměli. Kdo z rodičů věděl víc než tenkrát my? Co vím, tak v celé obci neměl maturitu nikdo. Snad jenom holič pan Jůza. A možná ještě oba učitelé, řídící s manželkou a učitelka Krauskopová, která s nimi přišla z Prahy. Všichni přišli do obce v roce 1953 z Prahy na umístěnku ze střední pedagogické školy, která je opravňovala učit na prvním stupni.

Mé další setkání s houslemi bylo, když jsem viděl hrát orchestr v divadle F. X. Šaldy v Liberci, který nebyl v plném obsazení. Bylo to na divadelním odpoledním představením pro děti. Těch pár hudebníků, kteří jistě byli otráveni, že musí hrát v neděli odpoledne, ve mně zanechalo silný dojem. Hlavně ten, že interpreti jsou příliš hluční a hlas hudebních nástrojů mi je nepříjemný, drásající, vítězný a vše přehlušující. Utvrdil jsem se v tom, že hudbě nerozumím a že dvojku ze zpěvu už budu mít navždycky. Na tom se skutečně, jak se později ukázalo, nic nezměnilo. Zpívat dodnes neumím a hrát jsem se na žádný hudební nástroj nenaučil. Chyba bude na mé straně, neboť později jsem vždy patřil k těm, co obdivovali interprety a hlavně samotné hudební nástroje. Jejich dokonalý tvar, opracování, glazuru, lesk a umělecké zpracování. Hudba samotná mi však zůstává trvale zamčená devaterými zámky.

Housle jsem rovněž viděl na obrazech Marca Chagalla. Hrál na ně vesnický chlap v dlouhém kabátě s bláznivou čepicí na hlavě. Tehdy jsem uslyšel hrát hudbu i z umělcova obrazu v galerii Pražského hradu. Slyšel jsem a viděl lapku, rytíře Dalibora, hrát na housle v okně vězení ve věži Daliborce. Pruského krále, jak v Berlíně hraje sám na známém obrazu. Doma mám staré šelakové desky s otáčkami 78, kde hrají na housle slavné italské hvězdy z konce 19. a počátku 20. století. Snad největší dojem na mně udělali současní ruští, židovští či gruzínští

hudební emigranti, kteří zaplavili Evropu, Izrael i Severní Ameriku sličnou muzikou.

Slyšel jsem, že patří k nejlepšímu, co z Ruska kdy přišlo do světa. Spousta jich hudbu učí v hudebních školách, hraje v nejlepších orchestrech světa. Samozřejmě hrají i v Čechách. V libereckém divadelním orchestru, v hudební škole hrají a vyučují. Slyšel jsem, že velmi dobře a že jsme jim právem vděční, že ubývá na světě těch, co uviděli housle až nástupem do školy a byli odkázáni na interprety, co učili a sami neuměli.

Zum Arzt

Aus Machnín sind es nach Stráž nad Nisou nur zirka drei – vier Kilometer. Es war schon fast zwanzig Jahre nach dem Krieg und jeder dachte, dass er gerade deswegen nie wieder irgendwohin zu Fuß gehen wird und wartete geduldig auf den Bus. Gott weiß, wie es damals war. Ich hatte ein geplatzttes Trommelfell und musste zum Arzt wegen Penicillinspritzen. Der Arzt hatte aber in unserem Dorf nur an zwei Wochentagen Sprechstunde, sonst war er in Stráž nad Nisou. Das Gesundheitszentrum in Stráž war zwar nicht am Rand der Gemeinde, trotzdem war die Busreise nicht so günstig, weil er nicht ins Zentrum fuhr. Viele also, auch wenn ungern, gingen ab und zu, zu Fuß, genauso wie ich damals.

Man baute in der Zeit um Liberec viele neue Straßen, so dass man durch Baustellen fuhr und auch ging. Ich beobachtete auf dem Weg zum Arzt die riesigen Baumaschinen, so dass ich ein Brettchen mit einem Nagel übersehen hatte, das auf dem Weg bis zu dem Augenblick lag, wo ich darauf trat. Der Nagel bohrte sich sowohl durch den Schuh wie auch durch meinen Fuß. Der Schmerz! Heute lache ich darüber, aber die Fußsohle ist ein sehr empfindlicher Körperteil. Damals lachte nur der Arzt und spritzte eine Spritze nach der anderen, bis ein Zahn angefangen hat weh zu tun... Zum Glück war der zuständige Zahnarzt für die Gemeinde Machnín wo sonst, als in Stráž nad Nisou. Ich kann mich nicht so richtig erinnern, aber wir aus Machnín mussten die aus Stráž mögen. Die hatten alles gleich vor der Nase.

Der Zahnarzt war auf der anderen Seite der Gemeinde im VEB Tesla, so dass ich mich mit dem verbundenem Fuß vom Allgemeinarzt, im Körper drei Spritzen, zum weiteren Arzt

quer durch ganz Stráž schleppte. Vorbeifahrende Autos hupten und leuchteten auf, niemand hielt aber an. Die Fahrer winkten, öffneten die Fenster und riefen witzige Sprüche zu.

Ich hatte sowieso genug. Man musste in Tesla am Pförtner vorbei, entlang des Zauns in den hinteren Teil des Hauptgebäudes. Der Fuß tat weh, das Ohr war entzündet und eingewickelt, im Hintern hatte ich eine Tetanusspritze und zwei Penicillinspritzen gleich daneben. Der Zahnarzt spritzte sicherheitshalber sofort, in völliger Stille, eine weitere Spritze ins Zahnfleisch und sagte: „Der Zahn muss raus“ und ging weg. Ich auch, nachdem ich mich ein bisschen von dem Spritzenreichtum erholte. Alles tat weh, von der Hacke bis zu den Zähnen. Mit dem Zahn zur Erinnerung in der Hand, verbunden wie ein

Soldat, der die Schlacht bei Solferin überlebte, humpelte ich nach Hause, nach Machnín. Von Tesla aus nach Stráž nad Nisou war es zirka eine Stunde zu Fuß. Ich brauchte gut zwei Stunden und zum Schluss bin ich recht gut in Machnín angeko-

mmen. Ich legte mich auf das Kanapee und schlief bei Tageslicht ein. Ich träumte, dass ich ein Rettungshubschrauber bin, der damals in Böhmen noch nicht war, in meiner Fantasie aber schon existierte und ich war der Pilot. Dieser Tag war mein Höhepunkt, was sowohl die Einstiche unter die Haut, wie auch die zurückgelegte Strecke im Frühling wegen ärztlicher Behandlung betrifft.

Das einzige, was an dem tränenreichen Gesundheitswandern sympathisch war, war, dass es ohne die Gesundheitskarte und Zuzahlung ging. Ich habe überlebt, bin hier, ohne dreißig Kronen bei der Registrierung. Ich kann beißen, gehen und höre auch das, was ich nicht hören soll. Ich bin ein geheilter Optimist, der niemanden um etwas beneidet. Ich bin froh, wenn man nicht zum Arzt muss, auch wenn... Auch der Arzt muss ja von etwas leben.

K doktorovi

Z Machnína je to do Stráže nad Nisou asi jen tři – čtyři kilometry. Bylo téměř dvacet let po válce a každý si myslel, že právě už proto nikdy a nikam pěšky nepůjde, a tak trpělivě čekal na autobus. Bůh suď, jak to tehdy bylo. Měl jsem prasklý ušní bubínek a k doktorovi jsem musel na penicilinové injekce. Doktor ale v naší vesnici ordinoval jen dva dny v týdnu, ostatní dny byl ve Stráži nad Nisou. Zdravotní středisko ve Stráži nebylo hned na kraji obce, přesto cesta autobusem nebyla až tak výhodná, protože nezajížděl do centra. Mnozí tedy, ač neradi, přece jen občas chodili pěšky, stejně jako tehdy já.

V té době se kolem Liberce mohutně stavěly silnice, a tak se jezdilo i chodilo po staveništi. Cestou k lékaři jsem si prohlížel mohutné stavební stroje, takže jsem si nevšiml prkénka s hřebíkem, které leželo na cestě do doby, než jsem na něj šlápl. Propíchl jsem si botu a chodidlo k tomu. Ta bolest! Dnes se tomu směju, ale chodidlo je citlivá část těla. Tehdy se smál jen doktor a píchal do mě injekce jednu za druhou, až mě z toho rozbolel zub... Ještě, že zubní doktor pro obec Machnín sídlil, kde jinde, než ve Stráži nad Nisou. Už si to tak moc nepamatuji, ale my machnínští jsme museli mít ty ze Stráže rádi. Měli všechno doma u nosu.

Zubař sídlil na druhé straně obce v n. p. Tesla, a tak jsem se šoural se zavázaným chodidlem od praktického doktora, maje v sobě tři injekce, za dalším doktorem napříč celou Stráží. Kolem mě projíždějící auta houkala a mrkala světly, ale nikdo mi nezastavil. Řidiči mávali, otevírali okna u aut a pokřikovali vtipné průpovídky.

Měl jsem toho právě dost. V Tesle se muselo přes vrátnici, potom podél plotu do zadní části traktu hlavní budovy.

Noha mě bolela, ucho jsem měl zanícené a obvázané, v zadnici tetanovku a dvakrát penicilin hned vedle. Zubař mi pro jistotu hned, za úplného ticha, dal další injekci do dásně a řekl: „Ten zub půjde pryč“ a odešel. Já taky, jen co jsem se trochu z té smršťe injekcí zmátožil. Bolelo mě všechno od paty po zuby.

Se zubem v hrsti na památku, obvázaný jako voják, co přežil bitvu u Solferina, jsem se belhal domů, do Machnína. Od Tesly ze Stráže nad Nisou je to pěšky tak hodinu. Já to šel dobré dvě, a nakonec jsem se do Machnína dobelhal docela v pohodě. Lehl jsem si na kanape a usnul za denního světla. Zdál se mi sen, že jsem záchranářským vrtulníkem, který ještě v té době v Čechách nelétal, ale v mé fantazii už tu byl a já ho pilotoval. Ten den byl můj vrcholový, co do počtu bodnutí pod kůži i pěších jarních kilometrů za lékařským ošetřením, za zdravím.

Jediné, co bylo v tom slzavém putování za zdravím sympatické, že to šlo bez karty zdravotní pojišťovny a bez platby v hotovosti. Přežil jsem to, jsem tady. Bez třiceti korun při

identifikaci. Koušu, došlapuji a slyším i to, co nemusím. Jsem vyléčený optimista, co už nikomu nic nezávidí. Jsem rád, když nikomu nic není a k doktorovi nemusí, i když... I ten doktor z něčeho musí být živ.

Über die Drahtzieher, aber nicht nur

Sie konnten in Machnín, in Chotyně, in Smržovka, in Turnov oder in Písek, überall in Böhmen, in Russland, in Amerika oder in Deutschland noch in den fünfziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts einen Drahtzieher antreffen. Ich habe ihn unweit von Liberec getroffen, in Machnín unter dem Friedhof, in der ehemaligen deutschen Gaststätte Nordlicht (Polární záře), wo wir damals mit den Eltern lebten.

Was habe ich, als Junge, über das Drahtziehen gewusst? Tja, ein verdrahteter Topf stand auf dem Herd beider Omas, sowohl in Hrádek nad Nisou wie auch in Mníšek pod Brdy. Zu Hause nicht. Die Mutter mochte neue.

Ich war von Natur aus neugierig. Ein Wort gab das andere und der Drahtzieher wanderte von der Pforte durch den Garten ins Haus. „Mama, ich bringe dir einen Gast, den Herrn Drahtzieher!“ Meine Mutter erlitt fast einen Herzinfarkt. Sie ahnte schon länger, dass es mit meinem sozialen Mitgefühl schwierig sein wird, wollte den Drahtzieher aber nicht ins Haus lassen. Nichts desto trotz saß der sehr interessante Mann bald in der Küche am Tisch, trank Kaffee, knabberte an Keksen und erzählte. Auch meine Mutter mochte Geschichten und zusammen mit mir hatten wir genug zum Fragen.

„Kommen Sie von Trenčín?“ hat die Mutter angefangen und fragte weiter: „Sind Sie alleine oder haben Sie einen Gehilfen? Erzählen Sie, wo Sie schon überall waren und wie es Ihnen in der Welt gefällt. Haben Sie Kinder? Und was sagt Ihre Frau, dass Sie so wenig zu Hause sind?“ Ich hatte auch einige Fragen und fragte das Grundlegende: „Spielen Sie Murmeln?“ Nach den Keksen gab es schon lauwarme Buchtel und der Drahtzie-

her, der in einem Korbstuhl saß, schaute mich an, als ob er an seine Kinder weit weg dachte.

Er erzählte weniger über die Drahtnetze, die geschickt verflochten, wie ein Wunder wieder das Wasser im Tontopf hielten, mehr aber darüber, woher die Drahtzieher kommen. Er war wahrscheinlich traurig. Er dachte an Berge, die bis zum Himmel ragen, wo Leute wie er leben, wo höchstens Hafer und Kartoffeln wachsen und wo Not und Hunger herrschen. Er sagte, und das weiß ich genau: „Wenn ich einmal am Tag vom Haferbrot satt werden könnte, würde ich nicht durch die Welt wandern“.

Nur schwer begreift diese Worte ein Junge, dem sie das Essen aufzwingen mussten. Mir wurde damals überhaupt nicht klar, dass es keine leeren Worte sind, dass Leute wirklich Hunger haben können. Eigentlich habe ich keine anderen Drahtzieher im Dorf gesehen. Ähnliche Händler und Handwerker wurden weniger. Die Welt veränderte sich und die Leute haben angefangen, die gebrochenen Töpfe gegen Töpfe aus Metall, Blech, Guss, Titan und Keramik auszutauschen, und wenn diese ausgedient hatten, wanderten sie in die Mülltonne. Mich, einen Jungen aus Machnín, haben auch andere Sachen erst viel später angefangen zu interessieren. Makov, Kysuca, Rovné, Vysoká, Tvrzovka, Čadca. Das letzte war die Hauptstadt der Drahtzieher. Damals gingen die Männer schon Jahrzehnte in die Welt, um die Töpfe zu reparieren und kehrten nach Hause zurück, um den Familien Geld zum Lebensunterhalt zu bringen. Sie haben sich angepasst, aber das Heim fehlte ihnen. Es waren Reisende, deren Herzen zu Hause blieben. Die Hände arbeiteten, zogen Drähte in der weiten Ferne, auch in der Gegend um den Jeschken, in Kreisen, wie wenn man einen Stein ins Wasser wirft.

Dieser einfache Drahtzieher, den ich vor sechzig Jahren in Machnín getroffen habe, hatte das, was heute vielen Leuten fehlt. Eine wunderbare Gabe: kämpfen und leben...

O drátenících a nejen o nich

V Machníně, v Chotyni, ve Smržovce, v Turnově nebo v Písku, po celých Čechách, v Rusku, v Americe či v Německu jste mohli ještě v padesátých letech minulého století potkat dráteníka. Já se s ním potkal kousek od Liberce, v Machníně pod hřbitovem, v bývalé německé hospodě Polární záře, kde jsme tehdy s rodiči bydleli.

Co já, jako kluk, věděl o drátování? Jo, sdrátovaný hrnec stál na plotně obou babiček v Hrádku nad Nisou i v Mníšku pod Brdy. Doma ne. Maminka si potrpěla na nové.

Byl jsem od přírody zvědavý. Slovo dalo slovo, a dráteník putoval od branky zahradou do domu. „Mami, vedu ti hosta, pana dráteníka!“ Maminku téměř schvátíl infarkt. Tušila už delší dobu, že s mým sociálním citěním bude potíž, ale dráteníka do domu pustit nechtěla. Nicméně už za deset minut ten velmi zajímavý muž seděl v kuchyni u stolu, popíjel káfe, chroupal nějaké sušenky a vyprávěl. I maminka měla ráda příběhy, a ve spojení se mnou jsme se měli na co vyptávat.

„Jste od Trenčína?“ začala maminka a pokračovala: „Jste sám nebo máte pomocníka? Povídejte, kde všude jste byl, jak se vám líbí ve světě? Máte děti? A co vaše paní na to, že jste tak málo doma?“ Ani já nezůstal s otázkami pozadu a položil tu zásadní: „Hrajete kuličky?“ Po sušenkách přišly na řadu už vychladlé buchty a dráteník, usazen v proutěné židli, se na mě podíval, jako by si vzpomínal na své děti daleko odtud.

Vyprávěl, ani ne tak o pavučině drátů, které umě pospojovány jako zázrakem držely opět vodu v kameninovém hrnci, ale o tom, kde se tu u nás dráteníci berou. Asi mu bylo teskno. Vzpomínal na hory vysoké až do nebe, kde žijí lidé jako on, kde roste leda oves, brambory, a kde je nouze a hlad. Řekl, a to

si pamatují doslova: „Kdybych se jednou za den mohl najíst ovesným chlebem, nechodil bych světem drátovat“.

Jen těžko taková slova chápe kluk, kterého do jídla museli nutit. Tenkrát mi ani nedošlo, že to nejsou prázdná slova, že lidé opravdu mohou mít hlad. Já už vlastně víc dráteníků ve vesnici neviděl. Podobných obchodníků a řemeslníků ubylo. Svět se změnil a lidé začali prasklé hrnce měnit za kovové, plechové, litinové, titanové, keramické a ty, pokud dosloužily, šly do popelnice. Mne, kluka z Machnína, začaly zajímat i jiné věci až mnohem, mnohem později.

Makov, Kysuca, Rovné, Vysoká, Tvrzovka, Čadca. To poslední bylo hlavním městem dráteníků. Muži v té době už desítky let odcházeli do světa spravovat hrnce a domů se vraceli, aby rodinám přinesli peníze na živobytí. Zvykli si, ale domov jim scházel. Byli to cestovatelé, ale jejich srdce zůstávala doma. Ruce pracovaly, drátovaly daleko široko i od Ještědu, v kruzích, jako když kámen do vody hodíš.

Herausgeber

Gemeinde Rádlo
www.radlo.cz

Gemeindebibliothek Rádlo (Obecní knihovna na Rádle)
Gebäude der Gemeindeverwaltung
(Rádlo 252)

Öffnungszeiten der Bibliothek: Di, Do: 15.00 – 18.00 Uhr
<http://www.knihovnaradlo.wz.cz/>

Die Bücher stehen kostenlos zur Verfügung in der Gemeindebibliothek Rádlo und weiteren Bibliotheken der Euroregion Neiße. Sie können dieses Buch auch in Ihr Lesegerät downloaden. Das Buch erscheint als e-Buch.

Vydavatel

Obec Rádlo

www.radlo.cz

Obecní knihovna na Rádle

Budova obecního úřadu

(Rádlo 252)

Výpůjční doba v knihovně: Út, Čt: 15.00 – 18.00 hod.

<http://www.knihovnaradlo.wz.cz/>

Knihy jsou bezplatně k dispozici

v Obecní knihovně na Rádle a v dalších knihovnách Euroregionu Nisa.

Stáhněte si tuto knihu do své čtečky.

Knihy vychází i jako e-kniha.

© Text: Egon Wiener
<http://egonovypohledy.blogspot.com>

V roce 2012 vydal Ing. Ivan Ulrych – Nakladatelství VEGA-L,
jako svoji 241. publikaci
© VEGA-L, V Zahrádkách 1617, 288 02 Nymburk, info@vega-l.cz

Koverze do elektronických formátů Lukáš Vik: www.tvorbaeknih.cz

ISBN 978-80-87275-62-7

EUROREGION
neisse-nisa-nysa

Evropská unie, Evropský fond pro regionální rozvoj Investice do Vašeho budoucího, European union, European fund for regional development Investice do vaší budoucnosti

Ziel3 | Citi3
MIO EUROPE, MIO NUTRIE
2007-2013, www.ziel3-citi3.eu

ISBN: 978-80-87275-62-7

9 788087 927562